

Peterburi Teatajas 1912 ilmunud Eduard Kolk'i reisikiri teekonna kohta Odessast Suhhumisse. Teekond öisel Mustal merel. Põhjalik kirjeldus Uue-Athose kloostri kohta Abhaasias. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Peterburi Teataja (nr. 115), 29. september 1912, lk. 1

Kaukasiasse.

See sõna Kaukasia kõlab nii ilusaste ja armsaste sellele, kes teda veel ei tunne. Kes teda aga risti-rästi läbi on reisinud see jääb [...]. Kes ainult lõbureisil Tiflisist Wladikawkasi Grusini sõjateed kaudu (Военно-Грузинская дорога), praegusel sügisesel ajal sõidab, kus kodumaal külmad ja sajused ilmad on siin aga wabalt westi wäel wankri peal istuda wõib, see laulab Kaukasiale kiituselaulu. Kes aga kord Kaukasia palawikku (malaria) on maitsnud ja nädalate kaupa haigemajas põdenud, chinini neelanud ja luu ja kontideni lahjaks jäänud, see wannub kogu Kaukasiat, oma looduse iludustega põrgu põhja. Siiski on ja jääb Kaukasia tulewiku maaks igale wäljarändajale, sest siin on otsata rohtlaaned ja põlised metsad ning taewani ulatawad lumemäed, mis kulturaaajärku ootawad. Miks ei ole Lõuna-Saksamaa mägedes, Tirolis ja Helwetsias niisugust palawikku? Lihtsalt sellepärast, et seal inimese käsi igalpool lopsakad taimed sügisel maha notib ja ära tarwitab, kuna aga Kaukasia mägedes seda operatsiooni veel loodus ise toimetab. Selle tagajärjel on metsades mädanik ja siin lõhneb kõik asi iseäraliselt, kui mööda orgusid ja mägesid ümber kolad. Siiski tõuseb Kaukasia tähtsus iga päewaga. Aastat kümme tagasi oli raudteedel harwa muumaalasi näha, nüüd aga leiate pea igas waksalis ju Amerika Janked, inglasi oma lotumütsidega ja kõwera piibuga, ning sakslasi, prantslasi jne. Kõik need mehed nuusiwad siin saaki ja tunnewad mägedes kulla lõhna. Ka mind saadeti seekord ameriklaste poolt Kaukasiasse sealseid olusid tundma õppima.

Odessa Wene laewa- ja kaubanduse-seltsi kontoris (Русское общество пароходства и торговли) kuulsin, et kui pilet Uue-Athena kloostri (Новый Афонъ) peale osta, siis sõit üle poole odawam tuleb, sealt wõida 50 kopika eest omnibusega Suhumi sõita. Niisugune ettepanek awateles mind wäga, sest ma olen wähe kitsi wõitu ja et minuga ühes ka paar teist reisijat sedasama teed sõitsid, siis soovitasin ka neid sedasama teha.

Õhtul sõitsime Odessast wälja ja järgmisel päewal olime ju Krimmi rannas. On midagi suurepäralist ja ilusat selles Lõuna-Krimmi rannas. Seda kirjeldada püüan edaspidi, nüüd aga läheme edasi Kaukasia poole.

Kertschist lahkudes hakkasid ju Kaukasia eesmägede mürakad oma walge lumiste harjadega paistma. Silm ei ulatanud kaugele wõtma sest mägedes heljuwad wahetpidamata udupilwed. Siiski wilksatas mõni ilusti wormitud mäetipp ja org waatepiiril, ja ma ei wõtnud sagedaste weerand tunni jooksul kiikert silmade eest, et selle imemaa kallast wahtida. Kõik reisijad olid laewa sillal ja uurisid kallast. Õhtul olid pildid veel suurepäralisemad. Weripunane

päike kadus paremat kätt Mustamere poole. Wiimased kiired wärwisid mäelatwu mitmesugustes wärwides. All orgudes läks ikka pimedamaks ja põlised metsad mägede küljel kadusid pimeduse hõlma. Laewa ümber oli merepind roosawärwiline. Otsatu delfinide parwed möllasid laewa ümbruses ja kaugel silmapiiril. Siis kadus päike, ja mõni minut hiljem oli ju päris pime, nagu tropiku öö. Kuud ei olnud, selle asemel säras aga taewawõlw otsatu palju tähtedest. Korraga läks laewa ümbrus walgeks. Weepind sätendas ja laew ujus kui tulemeres. See on siin harilik nähtus. Wee sees on palju wääw-lit, ja kui laew öösel laineid lõhub, siis helgib kogu merepind wastu. Delfinide parwed rändasid sinna-tänna ja igalpool oli samasugune mäng. Ma uurisin kiikrega ööpimeduses kallast ja arwasin siin ja seal tulekest wilkuma nägema. Need olid wististi kassakate öösised laagrituled. Kõik oli lõpmata waikne, ainult laewa kruwi töötas wahetpidamata.

Järgmisel päewal liginesime Uue-Athena kloostri-le. Kaugel, kaugel mägede süles hakkasid kullatud tornid, kirikud ja walged majad paistma. Laew wiskas warsti auru wälja, ja suured mustad lodjad ja barkad liginesid laewale. Aerutajad olid kõik mungad, toru-kübaratega, pika juuste ja pika musta mantlitega, keskelt keha ümbert nõoriga kokku köidetud. Nende nägudelt paistis niisugune rahu wälja, et ka kärsitud närwid kohe rahule jäid. Palwerändajaid läks sadadekaupa maale, ja kogu see rahwamurd oma kompsude ja theekannukestega turja peal liikus kui kõis kloostri wärawatest sisse. Munkadel oli palju tööd kogu seda kirjut karja sorterida ja magamise-koda-desse juhatada. Meile anti üks wäike puhas toakene ühe otsatu pika koridori peal. Toas oli neli woodit helewalge pesuga, laud walge linaga ja kaks-kolm tooli. Pesunõu oli nurgas puhta külma allikaweega ja naela otsas rippusid puhtad käterätikud. Peale seda kui riideid olime wahetanud ja nägu pesenud, istusime laua äärde juttu ajama. Minu seltsimees rüüpas kaasawõetud konjaki ja pakkus ringi. Munk tuli lipsti sisse ja konjaki pudelit nähes, lõi suurt lärmi, maja korra peale tähendades. Kui seda kirjatükki seinaga peal uurisime, siis leidsime, et siin alkoholi joomine tõeste keelatud on. Ähwardati selle wastu eksijaid jalamaid kloostri ruumidest wälja wisata, kuna wiisakal ülespidajal 3 päewa siia lubatakse jääda. Kõik on ilma maksuta. Mitte ühte kopikatki ei nõuta su käest. Maga, söö ja joo ning käi kirikus, nii palju kui sa tahad.

Peterburi Teataja (nr. 116), 2. oktoober 1912, lk. 4

Natuke hiljem löödi kella ja kutsuti lõunasöögile. Määratu suures saalis olid pikad walge linaga kaetud lauad korda seatud. Rahwas paigutas ennast toolidele. Tugew ja suure kõhuga munk astus altari ette ja pidas lühikese palwe. Siis ruttasid walgete põlledega mungad roogasid kandma. Anti suppi (борщъ) putru, keedetud kala, kookisid ja puuwilja. Iga nelja inimese peale oli üks krafin punast marjawiina. Toit oli igapidi maitsew ja järele ei jäetud midagi. Silmasin rahwa hulga seas isegi ohwitserisid ja toredate ülikondadega naisterahwaid. Kõik sõiwad suure isuga tasakeste juttu ajades. Kui wiimane sööja

lusika käest oli ära pannud, astus jällegi munk altari ette ja palwetas. Peale seda lahkusid kõik saalist.

Nüüd läksime kirikuid vaatama. Neid on siin mitu ja mitu. Üks kenama sisse-seadega kui teine. Igalpool tuurib jumalateenistus kella 2 öösel kuni kella 7-ni öhtul pea wahetpidamata. Igas kirikus laulab kogu munkasid. Kirik on kõige kirjumat publikumi täis. Uhke naisterahwa kõrwal põlwitab räbalates riietes palwerändaja pika sasiste juukstega ja kõik käiwad korda mööda kujule suud andmas. Wiiruki lõhn täidab kogu ruumi ja eeskoda. Iseäranis suurepäraline näeb kirik öösel wälja, kui kõik elektrituledest walgustatult särab.

Edasi läksime kloostri elektrijaama vaatama. Ülewalt mägedest kukub wesi torude kaudu alla orgu ja paneb turbini käima, nii et energia siin midagi ei maksa. Munk, kes masinaid teenib, seletas, et nemad oma wee jõuga kogu Mustamere kalda walgustada suudaksid. Siis waatasime kloostri weewärkisid. Neil on oma weskid ja lauasaagimise wabrikud, oma põllutöö-masinate tehas ja sepikojad. Wabrikul on oma rohuaiad üle 20 tuhande õlipuuga ja määratu laialised wiinamäed. Siis on weel oma hobusekaswatuse asutus ja imelaialised piimatalituse fermad. All mere ääres on kalakaswatuse tiigid, kus kalad kui ka seapõrsad sees ujuwad. Ühes kesktiigi ääres lööb munk kella, seal kubiseb korruga wesi weealustest, ja korwide kaupa wiskab ta toidujätiseid wette, mis silmapilk wee alla kaowad. Tiigi peal ujuwad toredad eksemplarid luikesid igast tõust. Isegi süsimusti, punase nokkadega on siin olemas. Kloostril on oma wäike raudtee, mis mägedesse käib ja puid weab. Suured palgid, tamme-, seedri- ja palmipuu, lastakse ülevalt mägedest üht selle tarwis ehitatud, ligi 2 wersta pika kanali ja toru mööda suure kiirusega ja hirmsa jõuga alla orgu libiseda, kus nad kohe saeweskisse toimetatakse. Töötelijad on kõik mungad ehk palwerändajad. Nende hulgas on palju kõrgest seisusest ja ka kõrge haridusega mehi. Igal pool walitseb puhtus, waikus ja kord, ja imestades küsid eneselt, kes seda kõik siin käima paneb! See on ju otse kultura pesa ja wõib isegi wäljamaaga wõistelda. Selle juures ei ole siin aga vähematki ärilikku mõtet. Kõik on oma s.o. kloostri tarwituseks.

Siis käisime weel kloostri ümbrust waatamas. Siin on weel wäike kirik wõi kabel olemas kus wana jutu järele kord üks neist 12 prohwetitest elanud. Ka on üks koobas olemas, kus keegi üksildane elanud. Nüüd on sinna koopasse trepp ja wõlwialune ehitatud. Kudas see wanakene senna üles ronis, on täieste arusaamata. Weel on siin kuulus Iweri mägi (Иверская гора). See mägi on kui suhkrupea järsk. Ülewal otsas on wäike kabel ja theemaja, kus munk lahkeste theed wälja jagab. Kabeli õues on suur tsemendist, libedate seinadega wann, mille põhjas natuke wett alal hoitakse. Öösel roniwad karud, nagu munk jutustab, kabeli hoowi peale, tunnewad wee lõhna ja roniwad januhädas üle wanni serwa. Seal libiseb ta alla wee sisse. Joob kõhu täis ja püüab ära minna, kuid libiseb ikka jälle tagasi. Hommikul aitab munk loomakese minema ehk notib ta maha. Naljakas oleks sihukest mängu pealt näha, kuid ööseks siia jääda polnud mul lusti. Ka ei wõinud munk tõendada, kas „mischka” just iga öösel tuleb.

Siin on üks endine Grusini würostde kants olnud, waremed on weel näha. Kuskil koopas oli palju pealuid, endiste würostide omad, klaasi taha pandud.

Imestades jäin siia ette peatama ja lugessin pealkirja: „Милостью просимъ Васъ, посмотрите Вы на насъ. Мы были какъ Вы и Вы будете какъ Мы.” (Olge nii lahke ja waadake Teie meid. Meie olime kui Teie ja Teie saate olema kui meie). Need Grusini würstide pealuud räägiwad kahtlemata tõtt sellele, kes ennast maha matta laseb. Mina olen aga ennast wäljamaal ärapõletamise kassasse üles wõtnud ja tehtakse minu pealuu kord krematooriumis tuhaks.

Kui weel mõned kohad kloostri ümbruses olid läbi waadatud siis lahkusime kloostrist ja sõitsime omnibusiga 50 kopiku eest Suhumi. Nii hästi magamise kui ka söögi ja joogi eest ühtegi maksu kloostri ei wõetud. Kõik olewat armastuse töö ligemise wastu. Ma ei taha siin Wene kloostrile mitte propagandat teha, kuid reisijale ja asunikule on ta waatamiseks wäga huwitaw ja jätab kõige parema muljendi järele.

Eduard Kolk.